

Kompetanseutvikling gjennom hospitering

Om grunnlaget for en hospiteringsordning for lærere og instruktører i bygg- og anleggsgfag

Presentasjon på Fafo-seminar 22. april 2010
Rolf K. Andersen, Anna Hagen og Dagfinn Hertzberg

“Skal du undervise rørleggere i matte, bør du ha hospitert fjorten dager i en rørleggerbedrift for å se hvordan du kan gjøre matematikken relevant for rørleggere.”

Klassekampen 20. mars 2010

Kort om bakgrunnen

- Kvalitet og kompetanse – skoleeiers ansvar
- Kunnskapsløftet og Kompetanse for utvikling
- Kompetanse for kvalitet
- NOU 2008:18 Fagopplæring for framtida
- OECD (2008) Learning for jobs
- St.meld.nr. 44 (2008-2009) Utdanningslinja

Kunnskapsbehovet

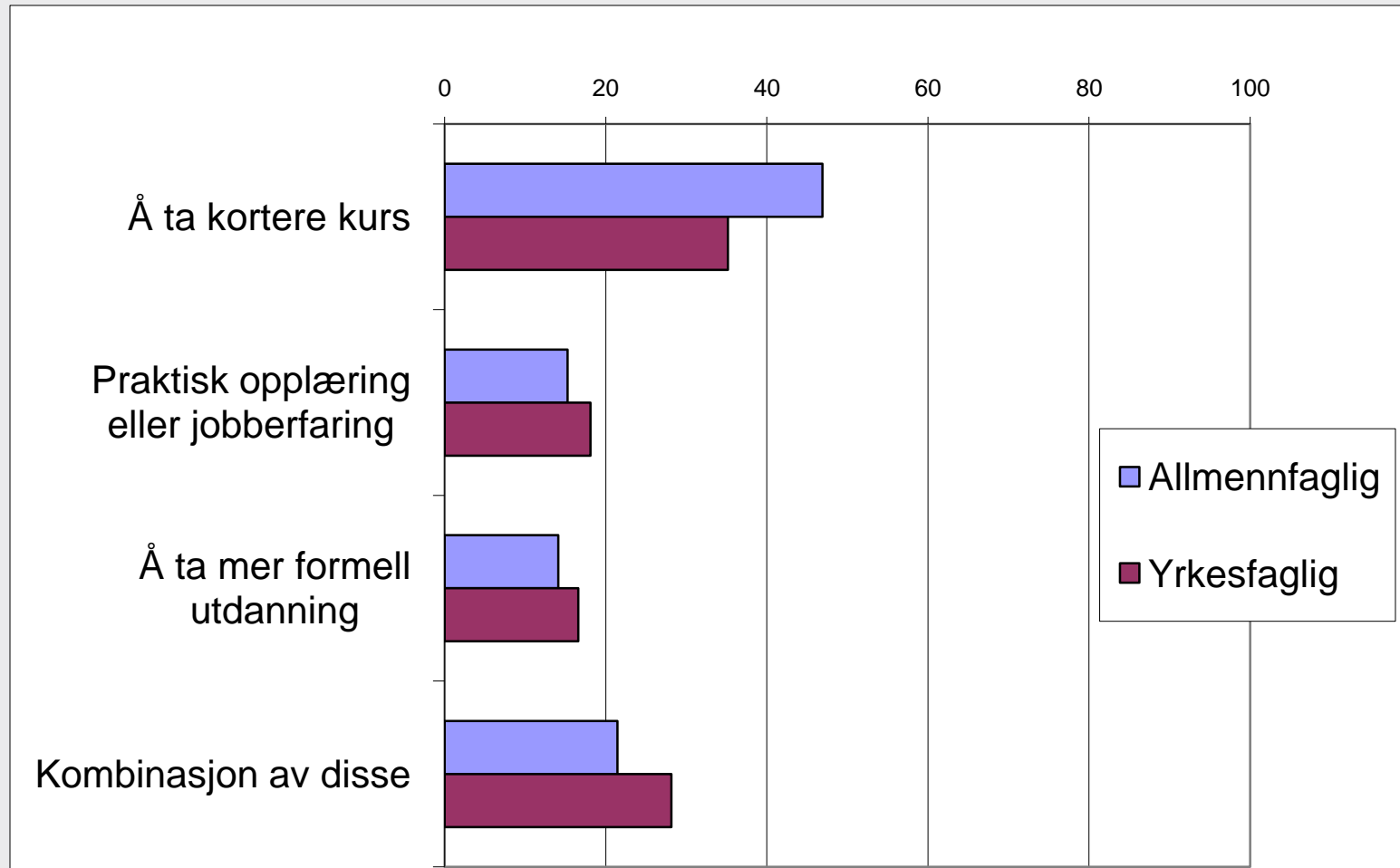
- Hva er omfanget av hospiteringsordninger i dag?
- Hva er forutsetningene for at en hospiteringsordning skal bli tatt i bruk og fungere?
- Case: Utdanningsprogram for bygg- og anleggsteknikk

Kompetanseutvikling for yrkesfaglærere

- Åtte av ti lærere som underviser i programfag på bygg- og anleggsteknikk har fagbrev
- Pedagogisk tilleggsutdanning en stor del av videreutdanningen
- Udekkede kompetansebehov blant yrkesfaglærere (IKT-opplæring, faglig oppdatering, pedagogisk utdanning)
- Hospitering i første rekke et virkemiddel for faglig oppdatering + økt innsikt i andre fag

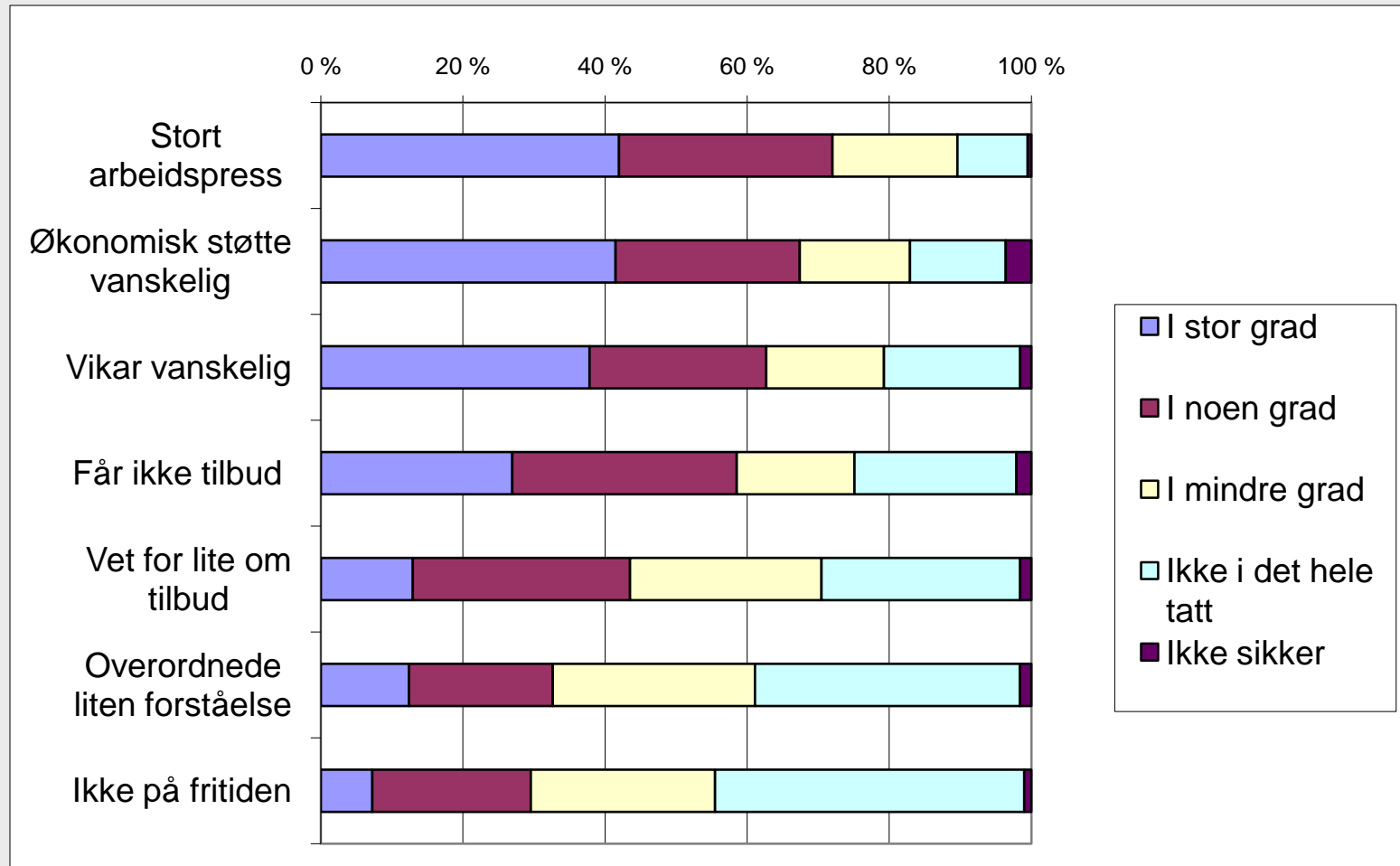
Hvordan foretrekker lærerne å lære?

Kilde: Fafo-notat 2004:03.

Hva hindrer lærerne i å delta i kompetanseutvikling?

Kilde: Fafo-notat 2004:03.

Kompetanseutvikling for instruktører

- Begrenset interesse for formell videreutdanning
- Kontakten mellom yrkesfaglærere og instruktører har økt etter innføringen av Kunnskapsløftet
- Mange instruktører og faglige ledere mener at Kunnskapsløftet i liten grad krever at de må skaffe seg ny kompetanse
- Kunnskapsløftet fremdeles i en tidlig fase i lærebedriftene
- Kompetansebehov: veiledningskompetanse, pedagogisk kompetanse, kunnskap om endringer i læreplaner

Oppsummering og utfordringer

- Yrkesfaglærere har udekkede kompetansebehov
- Generelle tilbud om etter- og videreutdanning vil i begrenset grad kunne dekke lærernes behov for faglig oppdatering eller innsikt i andre fag
- En del av kompetanseutviklingen som etterlyses forutsetter et nært samarbeid med arbeidslivet
- Mangel på tid en viktig hindring for faglige ledere og instruktører
- Instruktører og faglige ledere trenger oppdatert kunnskap om endringene i Kunnskapsløftet
- Gjennomgangen tyder på at hospitering vil kunne være et viktig supplement til andre tilbud

Kompetanseutvikling gjennom hospitering

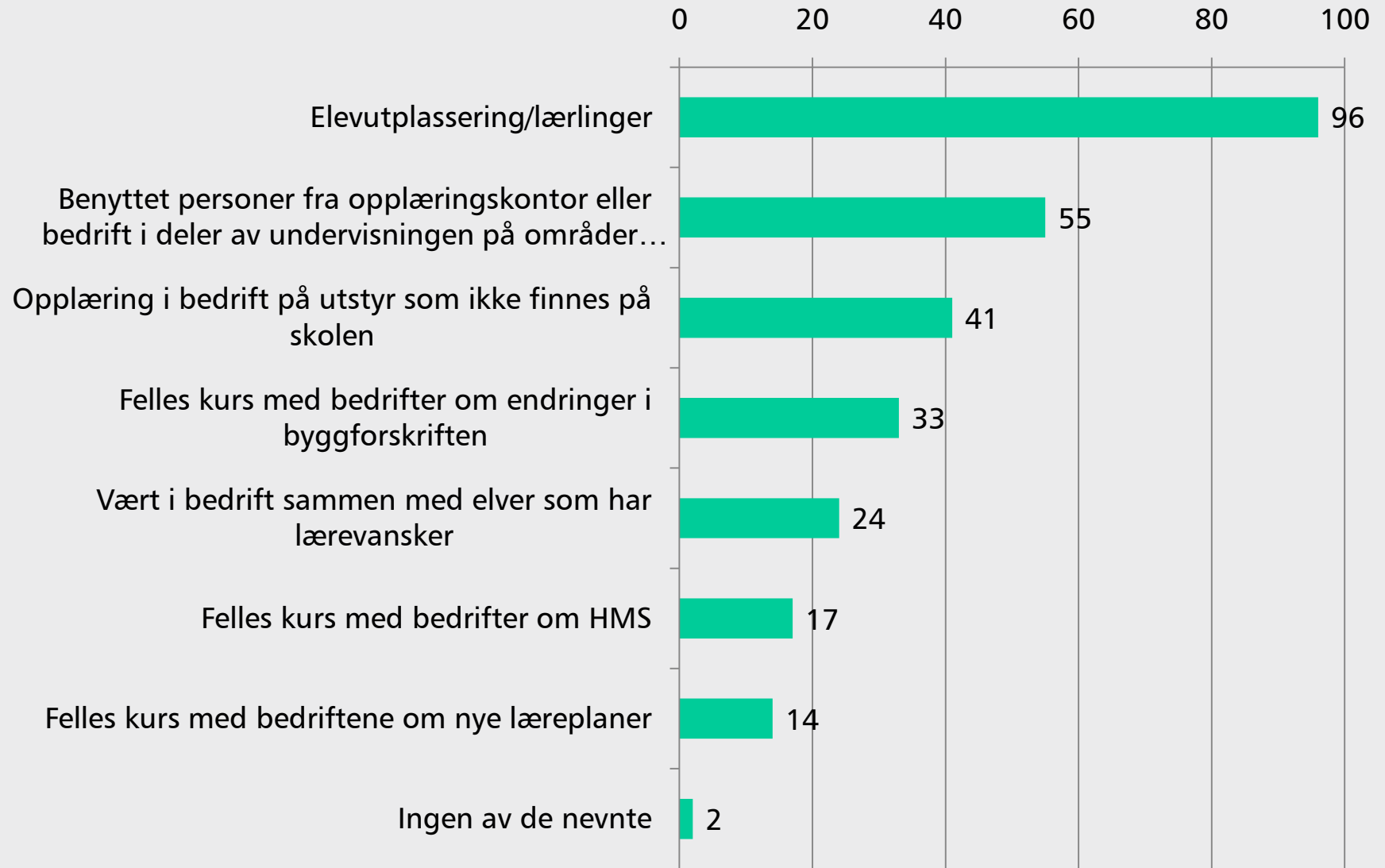
Gjennomføring av casestudiene

- Fem fylker
- Gruppeintervjuer med lærere, avdelingsledere, representanter for opplæringskontorer og opplæringsringer, samt bedriftsrepresentanter
- Supplerende intervjuer per telefon
- Til sammen
  - 5 avdelingsledere
  - 10 faglærere
  - 6 fra opplæringskontorer/opplæringsringer
  - 12 bedriftsrepresentanter

Spørreundersøkelse blant lærere og avdelingsledere på bygg- og anleggsgag

- Webbasert spørreundersøkelse sendt til avdelingsledere ved 146 skoler
- Avdelingslederne har videresendt undersøkelsen til lærerne
- 175 avdelingsledere og lærere har besvart
- 69 skoler (47 prosent)

Hva samarbeider skoler og bedrifter om? (N= 172)

Hospitering: Definisjon

- Hospitering innebærer i denne sammenhengen at lærere eller instruktører/faglig ledere har et opphold i arbeidssammenheng i den andre partens arbeidsforhold.
- Formålet er at den som hospiterer skal oppdatere sin fagkompetanse eller lære seg noe nytt om arbeidsmåter, teknologi osv.
- Ikke felles kurs
- Ikke undervisningsoppdrag

Generelle trekk ved hospiteringspraksis

- Stor variasjon mht omfang og grad av hospitering
- Det eksisterer økonomiske ordninger for å kompensere for vikarbehov, men disse varierer
- Det ser ut til å være nær sammenheng mellom hvor robuste nettverk man har mellom aktørene, og modenhetsgraden når det gjelder bruk av hospiteringsordninger
- Reformen Kunnskapsløftet går ofte igjen som begrunnelse for nærere samarbeid mellom aktører i skoler og næringsliv

Hospitering: Omfang og utbredelse

- På hver femte v g skole med Bygg – og anleggsteknikk har en eller flere faglærere hospitert i bedrift i løpet av de siste fem år.
- Hospitering fra bedrifter inn i skolene er så godt som ikke-eksisterende i vårt materiale
- Organiseres på skolen og av den enkelte lærer
- Fylkeskommunen bidrar først og fremst med å dekke utgifter til vikarer under hospitering
- Hospitering ofte varighet på en arbeidsuke
- Ansvar for å etablere kontakt, og å få til avtaler om hospitering ligger hos den enkelte lærer

Organisering av hospitering

- Det krever at man bruker noe ressurser:

“Det har og vært viktig at det har blitt satt av ressurser. Det har vært avgjørende at vi også har fått bruke arbeidstid til å kunne jobbe med dette, utvikle systematikk og forslag til opplegg slik at dette kunne presenteres på en god måte.”

(Lærer, BA)

- Forslag og utforming forankres på alle hold
- Hospitering legges inn i skolenes kompetanse – og undervisningsplaner

Organisering av hospitering: Tid og faglig utbytte

- En utfordring er at mange byggeprosjekter går over lengre tid, og for å få bedre innsikt i hele prosessen kan man ha kortere hospiteringsperioder, spredt over hele prosjektperioden.

“Kan hende en kunne legge det inn slik at en sprer utplasseringer over en viss tid?”

(Faglig leder, byggmester)

- Hospitanter som kommer, og hospitanter som går..
- En kunne og da få med seg hele prosesser som tar lengre tid, bygg eller veianlegg blant annet, som strekker seg over mer enn noen uker, ved å ha slike stikkprøver av kortere varighet på ulike punkter i byggeprosessen.

Faglig utbytte av hospitering

- Faglig oppdatering i eget fag
- Faglig innsikt i andre fag innen programområdet
- Prosess- og produksjonsforståelse
- Etablering og utvikling av faglige nettverk

Faglig oppdatering i eget fag

“For en del lærere er det kanskje fem til ti år, eller kanskje ennå lenger, siden de var ute i bransjen. Mange lærere hadde kanskje også trengt å oppdatere seg litt. Når man er borte fra faget lenge – det har jo skjedd en del – det er ikke alle som vet hva som foregår i byggebransjen i 2010.”

(Faglig leder, entreprenør)

“I en del fag så er det så mye nytt utstyr som kommer som lærerne ikke har sjanse til å vite om hvis de ikke har vært ute. Det kommer stadig nye byggematerialer. De kan brukes på andre måter som tilsvarende materialer, sånne metoder og nye ting. Hvis lærerne ikke er ute, er det tilfeldig hva man hører.”

(Lærer, BA)

Faglig innsikt i andre fag innen programområdet

"Jeg var med på byggemøter, og oppfølging av det de gjorde i de ulike prosjektene. Det var veldig givende, en får innsikt i alle de ulike tingene de driver med. En får mer oversikt over alt og blir litt mer klar over hvordan ting foregår. Som lærer skal en jo være i stand til å forklare elevene hvordan et byggeprosjekt er organisert, planlagt og gjennomført."

(Lærer, BA)

"Jeg kan mer om andre fag gjennom dette, deres arbeidssituasjon, operasjoner, faglig terminologi, arbeidsmåter og planlegging. Kan derfor si mer om hva elevene kan forvente seg å møte ute."

(Lærer, BA)

Prosess- og produksjonsforståelse

“Det de lærer er jo både teknikker, men også selve prosessen at kanskje spesielt elektriker og sveising er fag en må forholde seg til når en skal støpe, de skal inn med skjult anlegg og noe stålkonstruksjoner i tilknytning til betongen, og det lærer de jo noe av når de er med.”

(Faglig leder, anleggsfirma)

“Stor fordel i forhold til å forstå samarbeid med andre fag og slikt. Det foregår mange slike møter kontinuerlig, men oftest der og da, underveis mens man jobber.”

(Lærer, BA)

Etablering og utvikling av faglige nettverk

“ Det er også viktig at vi kan få informert, fortelle om hva det er som foregår i skolene nå, etter Kunnskapsløftet. For nå er det mindre av de fagspesifikke tingene gjennom de to skoleårene, og større bredde enn det var tidligere. Dette er jo viktig for at de i bedriftene skal forstå at de elevene som kommer ut fra vg nå, har annen kompetanse”

(lærer BA)

“Du får et nettverk i et fag som du ellers ikke hadde kjent, og det er viktig når du kommer ut som lærer, og det er en kjempegevinst av disse praksisperiodene i andre fag enn ens eget.”

(Lærer, BA)

Hvordan begrunnes hospitering?

Hvordan begrunnes hospiteringsordningene?

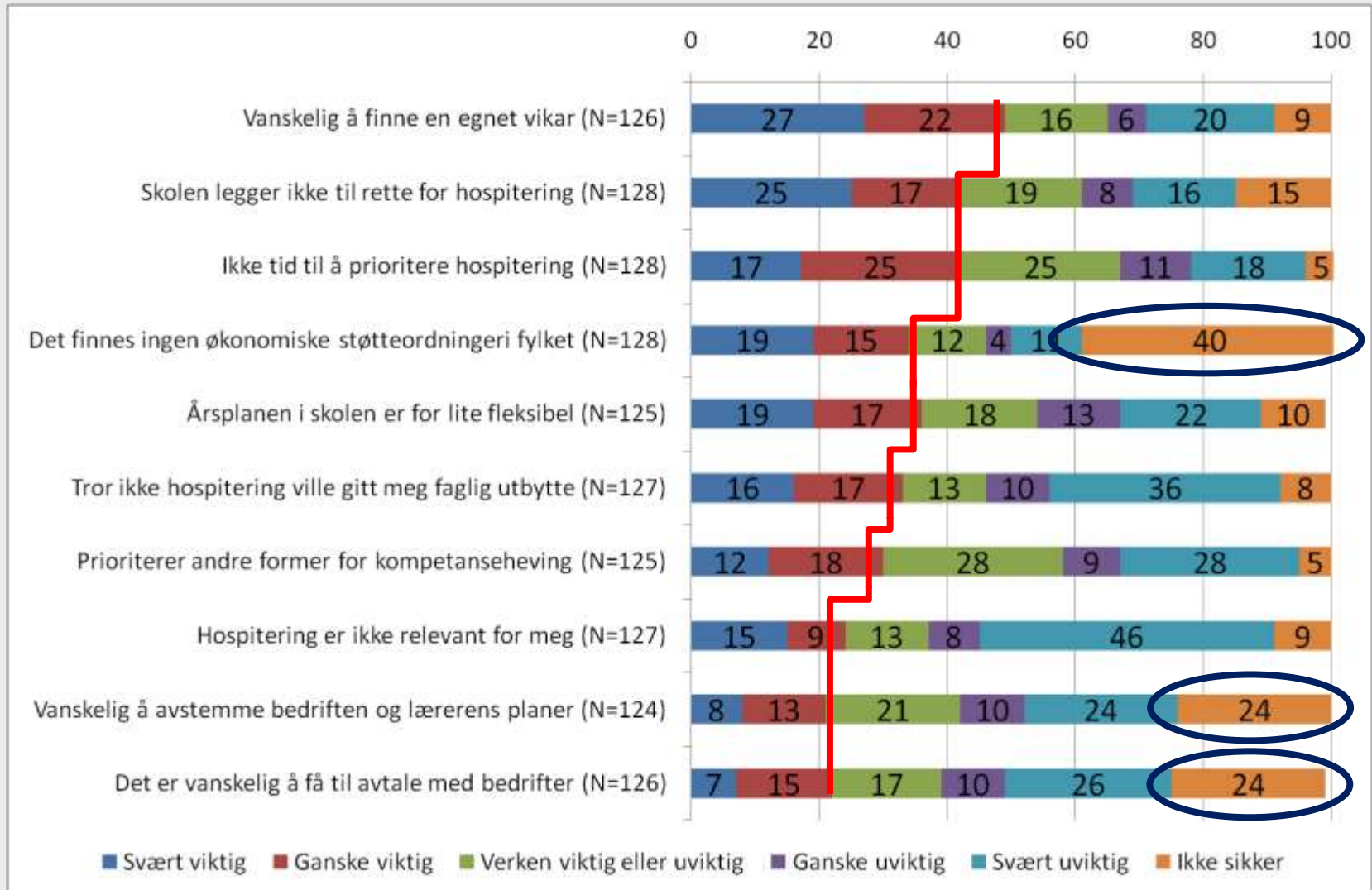
- Kunnskapsløftet har utvidet det faglige området lærerne skal dekke i sin undervisning, og de ønsker derfor å få dypere innsikt i ulike fag de ikke har god nok kjennskap til
- Utviklingen av det praktiske faget foregår i arbeidslivet, og det er viktig for lærere å få oppdatert kjennskap til nyheter og endringer i faget der det praktiseres

Hvordan begrunnes hospiteringsordningene?

- Hospitering kan gi lærerne bedre oversikt og kjennskap til flere mulige yrkesvalg for elevene, samt en bredere innsikt i organiseringen og gjennomføringen av arbeidet slik elevene vil møte dette i bedrifter senere
- For skolene er oppdaterte lærere en ressurs både for rekruttering av elever og fordi lærerne kan bli mer motiverte og trygge på sin faglighet

Forutsetninger og barrierer for hospitering

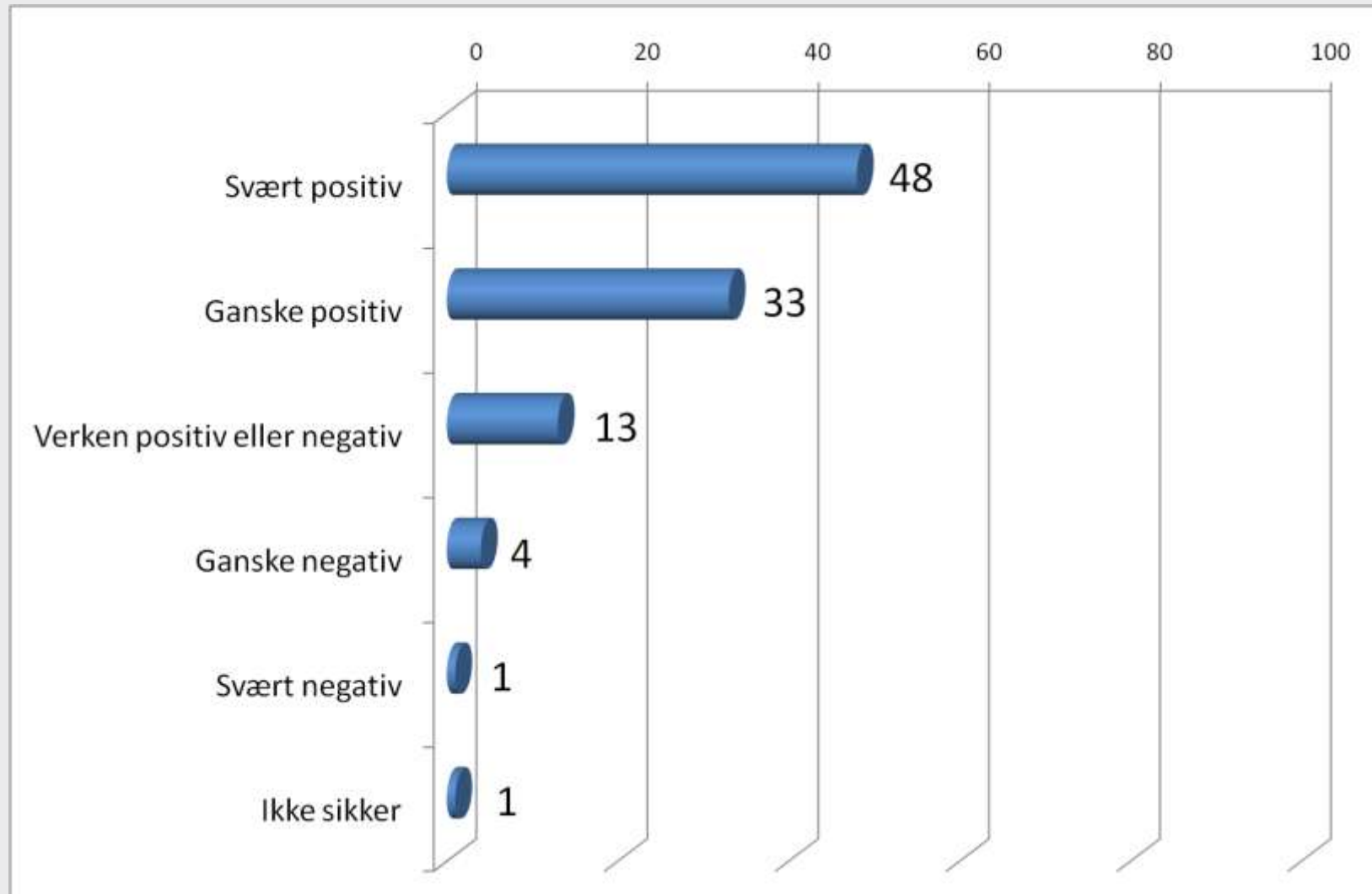
Hvor viktig eller uviktig har følgende vært for at du ikke har deltatt i hospitering. Prosent

Hvor viktig eller uviktig har følgende vært for at du ikke har deltatt i hospitering

- De viktigste grunnene til ikke å delta i hospitering (svært eller ganske viktig):
  - Vanskelig å finne egnet vikar (49 prosent)
  - Skolen legger ikke tilrette for hospitering (42 prosent)
  - Ikke tid til å prioritere hospitering (42 prosent)
- De minst viktige begrunnelsene for å ikke delta i hospitering (svært eller ganske uviktig):
  - Hospitering er ikke relevant for meg (54 prosent)
  - Tror ikke hospitering ville gitt faglig utbytte (46 prosent)

Stiller du deg positiv eller negativ til å gjøre hospitering til en obligatorisk del av etter- og videreutdanningen? Prosent (N=160)

Lite omfang, men positiv grunnholdning

- 1 av 5 skoler har hatt en eller flere lærere i en hospiteringssituasjon de siste 5 årene
- Lærerne er positive til hospitering som EVU-tiltak
- Bedriftene er positive
  - Men begrenset omfang - Hva vil skje med bedriftenes holdning dersom omfanget øker?

Udekket kompetansebehov blant lærere og instruktører

- 4 av 10 lærere opplever at deres kompetansebehov i liten eller ingen grad er dekket
- Faglig oppdatering er en av hovedområdene det savnes kompetanse på
  - Mulighet til hospitering i arbeidslivet vil i mange tilfeller gi et verdifullt supplement til andre former for opplæring
- Vi finner i liten grad et utalt behov for hospitering fra bedriftene og inn i skolen
  - Bedriftenes behov for informasjon om lærerplaner og undervisningsopplegg kan dekkes gjennom andre samarbeidsformer?

Hospitering må planlegges

- Fra casene påpekte lærerne at dersom de skulle forlate skolen over flere dager krevde det mye planlegging
  - Vikar
  - Tilpassning til undervisningsplanen
- Innholdet i en hospiteringsordning må systematiseres
  - Hva er hensikten med hospiteringen?
  - Hvor er det hensiktsmessig å hospitere?
  - Hvordan tilpasse bedriftens planer med undervisningsplanen?

Ulike finansieringsordninger i fylkene

- Dersom hospitering for lærere skal gjennomføres i stort omfang kreves det en eller annen form for finansiering
  - Behovet vil variere fra lærer til lærer
  - Fravær av en finansieringsordning vil være en barriere for både skoleledelse og lærere

Tilrettelegging fra skoleeiers side

- Hospitering må tilpasses undervisningsplanen ved den enkelte skole
  - Særlig dersom flere lærere skal ut i hospitering
- Nåværende ordning er i stor grad basert på enkeltinitiativ fra enkeltlærere
  - Avhengig av lærerens personlige kontakter
  - De som har kontakter er de som får det til
  - De som trenger det mest kan bli stående utenfor
- Nasjonalt og regionalt er det etablert faste samarbeidsorgan, men dette mangler lokalt
  - Et mer systematisert opplegg for utveksling av personale mellom skoler og bedrifter kan bidra til å forsterke lokalt samarbeid og til å skape nye samarbeidsrelasjoner